

Epicur de Samos (341-270 aC, aprox.)

Carta a Meneceu

“Salutacions d’Epicur a Meneceu

5 *Que ningú, pel fet de ser jove, no deixi per més endavant l’aspiració a la saviesa, i que ningú, pel fet de ser vell, no es cansi d’aspirar a la saviesa: per ocupar-se de la salut de l’esperit no és mai massa tard ni massa aviat. Dir que encara no és hora d’aspirar a la saviesa, o que l’hora ja ha passat, és com dir que encara no ha vingut, o que ja ha fugit, l’hora de ser feliç. Aspirar a la saviesa, doncs, és un deure tant per al jove com per al vell: aquest, mentre envelleixi, serà jove en*
10 *qualitats, agrait pel que ja haurà viscut; l’altre serà jove i madur alhora, lliure de tota inquietud pel que encara hagi de viure. El que cal, sens dubte, és que ens ocupem del que ens fa feliços, perquè, quan ho som, ho tenim tot i, si no ho som, ho fem tot per ser-ho.*

Les coses que no he deixat d’aconsellar-te, tingues-les en compte i posa-les en pràctica prenent-les com el que són: els principis bàsics de la vida bona. En primer lloc, considera que la divinitat és
15 *un vivent perdurable i feliç, tal com ho té subscript la noció comuna del que és diví, i no li atribueixis res que sigui estrany a la perdurabilitat o incompatible amb la felicitat plena. I tot allò que sigui susceptible de mantenir-li la felicitat plena emparellada amb la perdurabilitat, pensa que li correspon.*

Perquè sí que hi ha déus (perquè és manifest el coneixement que en tenim), però no són tal com la gent es pensa (perquè la gent no manté el que en pensa). L’impiu no és el que rebutja els déus de
20 *la gent, sinó el que atribueix als déus les opinions de la gent, perquè les afirmacions de la gent a propòsit dels déus no són nocions prèvies, sinó suposicions falses. D’on que facin venir dels déus les desgràcies i els beneficis més grans. Perquè, establerts de cap a cap en les virtuts que els són pròpies, accepten els que se’ls assemblen i consideren estrany tot el que no és de la mateixa mena.*

25 *Acostuma’t a la idea que la mort no ens afecta en absolut: perquè tot bé i tot mal resideixen en la sensació, i la mort és privació de sensació. És per això que el fet de conèixer rectament que la mort no ens afecta en absolut fa satisfactòria la condició mortal de la vida, no perquè proporcioni un temps infinit, sinó perquè suprimeix l’anhel d’immortalitat. Perquè viure no té res de terrible per qui ha assumit de debò que no hi ha res de terrible en no viure.*

30 *Per tant, és un beneit qui diu que li fa por la mort no perquè patirà quan arribi sinó perquè pateix sabent que arribarà. Perquè, allò que no fa nosa quan hi és, és absurd que faci patir mentre s’espera. Sens dubte, doncs, la mort, el més terrorífic dels mals, no ens afecta, per la senzilla raó que, mentre nosaltres som, la mort no hi és i, en canvi, quan la mort hi és, nosaltres ja no som. És a dir que no afecta els que encara viuen ni els que ja han marxat, per la senzilla raó que per als*
35 *uns no existeix, i els altres no existeixen.*

Però la gent de vegades refusa la mort com el pitjor dels mals i de vegades s’hi arrapa com al repòs dels mals de la vida. El savi, pel seu cantó, ni rebutja de viure ni té por de no viure. Perquè ni l’aclapara viure ni creu que sigui cap mal no viure. I, igual que, per menjar, no escull el que és més abundant, en absolut, sinó el que li agrada més, de la mateixa manera no és del temps més
40 *llarg que treu fruit, sinó del més agradable.*

Qui predica que el jove ha de viure bé i que el vell ha d’anar-se’n bé és un ximple, no solament pel que té d’atractiu la vida, sinó també perquè l’exercici de viure bé i el de morir bé són una mateixa cosa. I és molt pitjor encara qui diu que és preferible no haver nascut, i, “havent nascut, trigar com menys millor a travessar de l’Hades el portal.”

45 *Perquè, si això ho diu convençut, ¿com és que no plega de viure? El cas és que ho té ben a l’abast de la mà, si ha pres una decisió ferma. I, si és que ho diu de broma, fa el beneit amb coses que no ho permeten.*

El futur, cal tenir present que ni acaba de ser del tot nostre ni deixa de ser-ho del tot, per tal de no esperar-lo com si fos segur que serà i de no desesperar-se com si fos segur que no serà.

50 *De desigs, cal considerar que n’hi ha que són naturals i n’hi ha que són superflus; i, de naturals, n’hi ha que són necessaris i n’hi ha que són naturals i prou; i, al seu torn, de necessaris, n’hi ha*

que ho són de cara a la felicitat, n'hi ha que ho són de cara a la tranquil·litat del cos i n'hi ha que ho són de cara a la vida mateixa.

Una visió ben encaminada d'aquests desigs sap remetre cada tria i cada refús a la salut del cos i a la impertorbabilitat de l'esperit, ja que en això s'acompleix la vida feliç. Perquè tot ho fem amb aquest fi: per no estar sotmesos als dolors ni a les pertorbacions. I, d'ençà del moment que ho hem obtingut, es desfà tota nuvolada de l'esperit: el vivent ja no ha d'afanyar-se com per una qualsevol carència i ja no ha de basquejar-se per cap altra cosa que completi el bé de l'esperit i del cos. Perquè tenim necessitat de plaer mentre ens causa dolor l'absència de plaer, però deixem de trobar-lo a faltar quan desapareix el dolor.

És precisament per això que diem que el plaer és el principi i fi de la vida feliç. Perquè l'hem reconegut com el bé primer i congènit, i és d'ell que partim per fer cada tria i refús, i és a ell que tendim valorant cada bé d'acord amb el criteri del que sentim. I, com que és el primer bé i connatural, per això mateix no escollim tampoc qualsevol plaer, sinó que de vegades hi ha molts plaers que els deixem de banda, quan se'n segueixen per nosaltres més inconvenients; i encara molts dolors trobem que valen més que els plaers, sempre que ens arribi un plaer més gran després d'haver estat sotmesos molt de temps a aquells dolors.

No hi ha dubte que tot plaer, pel fet de ser-nos naturalment apropiat, és bo, però això no vol dir que sigui sempre preferible; de la mateixa manera, tot dolor és dolent, però no cal rebutjar-lo inevitablement a cada pas. El que ens pertoca és valorar totes aquestes coses amb mesura, veient-ne els avantatges i els desavantatges. Perquè hi ha casos en què tractem algun bé com si fos un mal i, a la inversa, algun mal com si fos un bé. També considerem que l'autosuficiència és un gran bé, no per tal de disposar en tot moment de poca cosa, sinó perquè d'aquesta manera, si no tenim gaire, amb poc ens conformem, plenament convençuts que, de l'abundància, en treuen més plaer els que menys la troben a faltar, i que tot el que és natural és fàcil d'obtenir, però costa en canvi d'obtenir el que és superflu.

Els àpats senzills reporten el mateix plaer que els tiberis refinats, quan s'ha suprimit del tot el dolor degut a la carència. I el pla d'ordi i l'aigua produeixen el plaer més extrem quan se'ls porta a la boca d'algú a qui fan falta. No hi ha dubte que avesar-se a règims i no refinats és profitós per la salut, fa l'home despert davant de les exigències urgents de la vida, ens torna més disposos quan esporàdicament accedim als requisits i ens allibera del terror als cops de l'atzar.

Per tant, quan diem que el plaer constitueix un fi, no ens referim als plaers dels corruptes ni als que es troben en la dissipació -com creuen alguns que ignoren o discrepen o interpreten capriciosament el que diem-, sinó al fet que no hi hagi dolor al cos ni pertorbació a l'esperit. Perquè el que porta a una vida feliç no són els banquetes i saraus continus ni les delícies de noiets i dones, ni les dels peixos i totes les altres coses que ofereix una taula refinada, sinó el raonament sobri, que analitza les causes de cada tria i de cada refús i erradica les opinions, que són la causa de la pertorbació més gran que s'imposa a l'esperit.

El seny és el principi i el bé més gran de tot plegat. Per això el seny resulta més preciós fins i tot que l'aspiració a la saviesa: és d'ell que neixen totes les altres virtuts, des del moment que ens ensenya que no hi ha vida feliç si no es viu amb seny, amb honestedat i amb justícia, i que no es viu amb seny, amb honestedat i amb justícia si no es viu amb plaer. Perquè les virtuts són connaturals al viure amb plaer i el viure amb plaer és inseparable de les virtuts.

Perquè tu, ¿qui trobes que val més que aquell que té creences pietoses sobre els déus i no té por de la mort en cap moment, i ha reflexionat sobre el fi de la naturalesa, destriant que el terme dels béns és fàcil de satisfer i d'obtenir mentre que en canvi el terme dels mals és curt de durada o d'efecte; aquell que es riu de la predestinació, que alguns presenten com l'amo de tot, i més aviat sosté que hi ha coses que passen per necessitat, coses que passen per atzar, i coses que depenen de nosaltres, perquè veu que la necessitat és irresponsable i inestable l'atzar, però el que depèn de nosaltres no té cap més amo, i precisament per aquesta raó és natural que porti de bracet la censura o l'elogi (posats a fer, valdria més fer cas de la tradició sobre els déus que no pas ser esclaus de la predestinació dels naturalistes: perquè la tradició atribueix la intercessió dels déus al fet que els honorem, mentre que la predestinació pren per inexorable la necessitat); aquell que

5 *comprèn que l'atzar no és ni un déu, com creu la gent (perquè res que no tingui ordre ni concert no és obra d'un déu), ni tampoc una causa incerta (perquè no pensa pas que, el que és bo o dolent per la vida feliç, els homes ho rebin de l'atzar, per més que aquest dirigeixi els principis de grans béns i de grans mals); aquell, en fi, que considera que val més tenir mala sort sent enraonat que no pas tenir bona sort sent desenraonat, perquè quan en tracta dels nostres actes el millor és que l'atzar adreci el que ja tenim ben decidit?*

10 *Aquestes qüestions, doncs, i les que hi estan emparentades, planteja-te-les dia i nit a tu mateix i a aquell que se t'assembli. Així no et sentiràs pertorbat en cap moment, ni despert ni en somnis, i viuràs com un déu entre els homes. Perquè no fa pas cara de ser un mortal l'home que viu entre béns immortals."*

Epicur. Carta a Meneceu